

De Tinkoerier

1

2024

Nederlandse TinVereniging

oprichting 27 maart 1993

Bestuur Nederlandse TinVereniging

J.F.H.H. Beekhuizen	<i>Voorzitter</i>
Mevr. B. Ramge-van der Riet	<i>Secretaris</i>
L. Groen	<i>Penningmeester</i>
H. Bracht	<i>Bestuurslid</i>
E.A. Erenst	<i>Bestuurslid</i>
K.J. Storm	<i>Bestuurslid</i>

Ereleden

J.F.H.H. Beekhuizen, erevoorzitter

Beheer website en adressenbestand

A. Korstjens, aart.korstjens@gmail.com

Redactie de TinKoerier

J.F.H.H. Beekhuizen	<i>Redacteur / lay-out</i>
E.A. Erenst	<i>Medewerker</i>
A. van Griensven	<i>Medewerker</i>

Adres secretariaat

Kloosterlaan 116
1216 NS Hilversum
E-mail: brimarc@dutch.nl

Adres redactie

Nieuwe Spiegelstraat 49
1017 DD Amsterdam
E-mail: info@janbeekhuizen.nl

Adres penningmeester

Geerweg 6
2731 BA Benthuisen
E-mail: groen@aeto.nl

Bankrelatie

IBAN: NL67 INGB 0004 3826 32
Swiftadres: INGBNL 2A

Website

www.nederlandsetinvereniging.nl
www.tinvereniging.nl

ISSN: 1380-108

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur of de redactie van de NVT en/of de auteur(s).

Inhoudsopgave van de Tinkoerier

Voorwoord Jan Beekhuizen	2
Verslag van de voorjaarsbijeenkomst in het Noordbrabants Museum te Den Bosch Thea Evers	4
Een eigenzinnig verzamelaar Karel Azijnman 1876 - 1936 Jan Beekhuizen	11
Een maatkannetje zonder deksel 's-Gravenhage - Goes Jan Beekhuizen/Ritzo Holtman	30
Een bijzonder snebkannetje uit Maastricht Jan Beekhuizen	31
Maatkannetje - Rotterdam Jan Beekhuizen	32
Tinvondst Marc Ramge	34
Nieuwe gegevens van een bekende Amsterdamse tinnegieter Aart Korstjens	35
Merken van een onbekende Amsterdamse tinnegieter Jan Beekhuizen	36
Nieuw merk bij bekende tinnegieter Jan Beekhuizen	37
Een zeldzaam verschijnsel Jan Beekhuizen	38
Niet gepegeld	
Gepegeld en/of ijkmerken	
Vragenrubriek	51
Wetenswaardigheden	52

Afb. 1a Maaltijd van de Heren van Liere te Antwerpen

De eerste ledenbijeenkomst van dit jaar ligt alweer achter ons. We bezochten Het Noordbrabants Museum in Den Bosch op 25 mei. De opkomst was niet erg groot, evenals in het najaar van 2023 in Alkmaar. Het bestuur vond de locatie in Den Bosch zeer de moeite waard en hoopte op een flink aantal deelnemers. In mijn openingswoord sprak ik dan ook mijn bezorgdheid uit over de wederom lage opkomst.

In het najaar - 9 november aanstaande - komen we bij elkaar in Heeswijk-Dinther en wel op Kasteel Heeswijk, dat wij al eens in 2014 bezochten. Ton Kooyman presenteerde toen zijn boek: *De Bossche tinnegieter en zijn tin, een overzicht*. Uiteraard blijven we positief en gaan uit van straks opnieuw een ouderwets aantal deelnemers.

Het bestuur gaat een enquête sturen naar alle leden met diverse vragen over o.a. locatie, dag van de bijeenkomst en kosten. Reageer vooral! We zullen de uitkomst goed bestuderen en u de uitslag bekend maken.

De bijeenkomst in Den Bosch werd als zeer positief ervaren. Het was weer een samenkost van vrienden met een grote hobby: TIN. Maar het mag duidelijk zijn tin was niet het enige onderwerp.

Bij de rondgang in het museum blijkt maar weer eens dat de belangstelling verder gaat. Vooral de afdeling met de geschiedenis van Brabant werd het onderwerp van gesprek. Veel kunstnijverheid zoals tin, koper en brons. Mooie meubelen, maar vooral ook prachtige schilderijen. Een ervan trok zeker de aandacht: *Maaltijd van de Heren van Liere te Antwerpen*, geschilderd door een anonieme schilder uit de zeventiende eeuw (afb. 1a). Het is een kopie van een schilderij uit 1523. De afgebeelde personen zijn de burgemeester van Antwerpen Arent van Liere die het stadsbestuur ontvangt.

Er zijn heel wat zestiende-eeuwse tinnen voorwerpen te zien, zoals een zoutvat, teljoor, diverse kroezen en een prachtige fles en schenkan met (vergulde) messing versiering (afb. 1b, 1c en 1d). Een feest voor het oog van de tinverzamelaar. En zoals mijn vader altijd zei: *kijk goed naar objecten op schilderijen, een betere datering kun je niet vinden*.

Rest mij u namens het bestuur een fijne zomer toe te wensen en kom naar Heeswijk-Dinther op 9 november aanstaande.

Afb. 1b Fles met versiering

Afb. 1c Dobbeltier

Afb. 1d Zoutvat, teljoor en kroezen

Verslag van de voorjaarsbijeenkomst in het Noordbrabants Museum te Den Bosch

Tekst: Thea Evers

Toen ik de uitnodiging las voor deze bijeenkomst ging er opeens door mijn hoofd: *Dat gaat naar De Bosch toe, Zoete lieve Gerritje, dat gaat naar Den Bosch toe, Zoete lieve meid.* Dit liedje zong je lang geleden, op de toen nog Lagere School. En wie *Zoete lieve Gerritje* was, dat werd overgelaten aan je verbeelding. En de geleerden zijn het daar ook niet over eens. Een boerinnetje, dat gezellig naar de markt gaat, of een beruchte misdadiger, die naar Den Bosch wordt gebracht om terechtgesteld te worden. Daartussen bewegen zich de verschillende theorieën. Het is wel Brabants Erfgoed geworden, evenals de Bossche bol, de grote soes, gedoopt in pure chocolade. En die krijgen we vast wel bij de koffie.

We hebben al eerder een ledenbijeenkomst gehad in Den Bosch (afb. 1). Daarvan herinnerde ik mij in eerste instantie alleen het bezoek aan het Zwanenbroedershuis, met prachtige tinnen kannen uit de zestiende en zeventiende eeuw. En de grote koorboeken uit de zestiende eeuw met meerstemmige muziek. Deze in 1318 opgerichte gemeenschap voor geestelijken bestaat nog steeds in een andere vorm. Maar hoe lang was dat geleden? De *Tinkoerier* erop nageslagen en de bijeenkomst bleek al in 2009 geweest te zijn en wel op 16 mei. Het was een gebeuren waarbij een minisymposium was georganiseerd, ter gelegenheid van de presentatie van *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken*. Kortgezegd het Merkenboek. Een zeer belangrijke bijeenkomst dus, waarvan u het uitgebreide verslag van Sylvia Bracht kunt vinden in jrg. 17, nr.1, juni 2009.

Er werd bij de uitnodiging voor deze dag weer de mogelijkheid geboden om een dag eerder een hotel te reserveren en samen te dineren en daar maakten wij ook gebruik van. We vertrokken dus op vrijdag 25 mei aan het einde van de ochtend, met weersvooruitzichten die niet veel goeds beloofden. De dagen ervoor was er veel wateroverlast geweest in grote delen van het land. Wij waren er in het uiterste oosten verschoond van gebleven. Maar nu niet meer. Onderweg kwam de regen met bakken uit de lucht, met als gevolg slecht zicht en een file op de A50 van noord naar zuid.

Afb. 1 Noordbrabants Museum

Onze secretaris had weer voor alle informatie gezorgd, ook m.b.t. het parkeren in Den Bosch. Vrij dicht bij het hotel lag een transferium. We besloten daar gebruik van te maken, auto parkeren, betalen en in de bus stappen. En die bus reed af en aan en je kon uitstappen bij de Sint-Janskathedraal.

We zouden te gast zijn in het Noordbrabants Museum, maar niet voor 11.00 uur. Er was nog voldoende tijd om eerst even door de stad te gaan en ook een kijkje in de Sint Jan te nemen. Een prachtige, indrukwekkende kathedraal (afb. 2).

Afb. 2 Sint Janskathedraal

In 1380 wordt begonnen met de bouw. Men vindt in de steenhouwersloods van de kerk een oud Mariabeeld. Rondom het beeld doen zich enkele mirakelen voor en Den Bosch groeit uit tot een bedevaartsplaats. In deze meimaand stond het beeld als het ware in een zee van bloemen.

Er waren ook al veel mensen in de kerk. Het middenschip was goed gevuld en dat verbaasde ons, zo vroeg al. Maar er bleek een priesterwijding te komen. Wel bijzonder in deze tijd van kerkensluitingen. Om 11.00 uur konden we naar binnen in Noordbrabants Museum. Het huidige museumgebouw was oorspronkelijk een Jezuïetenklooster, dat stamt uit 1615.

In de museumzalen, waar je nu als bezoeker doorheen dwaalt, woonde Anton Günther von Holstein. Hij was gouverneur van Brabant van 1733 tot aan zijn dood in 1744. Het Bossche stadspaleis was zijn thuis. De Staten vergaderden in de voormalige kapel van het Jezuïetenklooster. Dat werd de Statenzaal.

Na het overlijden van Von Holstein werd het paleis in 1767/1768 gerenoveerd en kreeg het de befaamde classicistische gevel. Nog steeds is in het hoofdgebouw van het museum de indeling van het stadspaleis te herkennen. De Statenzaal, waar de Provinciale Staten van Noord-Brabant tot 1971 vergaderden, is er nog steeds. Nu is het een prachtige ontvangstzaal, die tevens dienstdoet als modern auditorium.

De historische collectie van Het Noordbrabants Museum loopt van de prehistorie tot de huidige tijd. Speciale aandacht is er voor de wereld van Jeroen Bosch. Het museum presenteert schilderijen en prenten die onder invloed van Bosch en zijn werk tot stand zijn gekomen.

Als enige museumlocatie in Zuid-Nederland herbergt het museum originele werken van Vincent van Gogh (1853-1890). Zij vertellen in de presentatie *Van Gogh in Brabant* het verhaal van de Brabantse oorsprong van de kunstenaar en zijn grote fascinatie voor het boerenleven. Na de aankoop in 2020 van het werk *Kop van een vrouw* heeft het museum dertien werken van de schilder in beheer.

We werden ontvangen in de Gedeputeerdenkamer, de voormalige vergaderkamer van de Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant. Sfeervol ingericht met een authentiek laat negentiende-eeuws interieur, zoals goudkleurig behang, een imposante schouw, een fraaie kroonluchter en een mooie plafondschildering. En natuurlijk kregen we koffie/thee met een Bossche bol.

Afb. 3 Voorzitter Jan Beekhuizen

De voorzitter, Jan Beekhuizen, opende de bijeenkomst en bracht het volgende onder onze aandacht (afb. 3): *De Tinkoerier* verschijnt zoals gebruikelijk in juli. Maar in december zal er een speciale editie verschijnen over de collectie van wijlen Henk van Wijk en de tentoonstelling die daaraan wordt gewijd in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden. Deze expositie zal worden geopend op zaterdag 25 januari 2025. Een overleden lid heeft de tincollectie nagelaten aan de Nederlandse TinVereniging. Het bestuur heeft contact opgenomen met drie musea, maar zij waren niet geïnteresseerd in deze collectie. Men beraad zich verder hierover, in overleg met de notaris, hoe nu verder te handelen.

Verslag van de voorjaarsbijeenkomst in het Noordbrabants Museum te Den Bosch

De najaarsbijeenkomst zal worden gehouden op zaterdag 9 november a.s. in kasteel Heeswijk in Heeswijk-Dinther. In 2014 werd de voorjaarsbijeenkomst daar ook gehouden. Toen werd daar de tweede druk gepresenteerd van *De Bossche tinnegieter en zijn tin*, geschreven door wijlen ons erelid Ton Kooyman. Een fraaie locatie, dit kasteel, en het ziet er naar uit dat we daar elk najaar te gast kunnen zijn. De voorzitter spreekt zijn zorgen uit over de lage opkomst. Bij de vorige bijeenkomst in Alkmaar was dat ook al zo. Er zijn nu vierentwintig leden aanwezig, waaronder zes bestuursleden. Het bestuur overweegt hierover een enquête te houden onder de leden. Ook is het steeds moeilijker om mensen te vinden die lezingen willen houden.

De lezing van Jan Beekhuizen ging over *Karel Azijnman (1876-1936), een eigenzinnige verzamelaar*. Deze opmerkelijke man was onder meer kenner en een verwoed verzamelaar van tinnen gebruiksvoorwerpen. Een groot gedeelte van deze collectie schonk hij in 1935 aan het museum. Zie: pag. 11. Na de lezing konden we enkele voorwerpen uit het museum bekijken, die voor ons waren klaargezet (zie ook het artikel van Jan Beekhuizen). De lunch was ruim gepland. Soep en lekkere broodjes. En je spreekt weer andere leden. Na de lunch was er aandacht voor de meegebrachte voorwerpen. Altijd leuk en verrassend en je leert er weer wat van. We zagen:

Afb. 4a en 4b
Een fraaie Nederlandse brandewijnkom met een zeldzaam merk.
De gekroonde hamer met het getal 84 is nog nooit vertoond en de combinatie van gekroonde hamer met de gekroonde roos is ook zeldzaam

Afb. 5a en 5b
Een gegraveerde Oost-Friese brandewijnkom getoond door Thea Evers

Afb. 6a en 6b
Een Kanaaleilanden kan van Jersey, gemerkt John de Saint Croix, 18^e eeuw

Verslag van de voorjaarsbijeenkomst in het Noordbrabants Museum te Den Bosch

Afb. 7a en 7b
Drie tinnen borden, gemerkt Fr. van den Bogaert, Den Bosch

Afb. 8a en 8b
Een sierlijk kannetje - Art Nouveau - signatuur

Afb. 9a en 9b
Leen Groen toonde twee prachtige tinnen platen met o.a. Johannes de Doper

Webmaster Aart Korstjens nam ons vervolgens mee naar onze eigen website (afb. 10).

Hij vertelde over de toename van het aantal bekende tinmerken. In 1978, in de 2e druk van het boek van B. Dubbe *Tin en tinnegieters in Nederland*, staan 600 merken en 15 gieters vermeld. In *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken*, een compendium van de verzameling van B. Dubbe uit 2009, met medewerking van Ton Kooyman, staan 1800 merken en 2000 gieters. In de Digitale Merkenbank staan in 2019, 2500 merken en 3100 gieters. In 2023 zijn dat 2700 merken en 3400 gieters geworden. Een zeer grote toename.

Nieuwe merken komen ook binnen via de website/vragenrubriek. De vragen worden beantwoord door Jan Beekhuizen en Aart Korstjens en als het om ijkmerken gaat is Ritzo Holtman natuurlijk de deskundige. Zij krijgen zo'n 400 vragen per jaar en de Merkenbank wordt circa 300 keer geraadpleegd. De website is makkelijker doorzoekbaar geworden. Voor iedereen toegankelijk met elk apparaat waarmee je op internet kunt.

Jan Beekhuizen merkte hierbij op, dat twee heren van het Openluchtmuseum in Arnhem een boek schrijven over tin en tinnegieters in Utrecht. Dat wordt een werk dat zijn weerga niet kent en ook weer merken zal opleveren. Het moet volgende jaar klaar zijn en zal worden uitgegeven door de Stichting Nederlandse Tinbibliotheek.

Daarna gingen we op eigen gelegenheid het museum bezoeken (afb. 11 t/m 14) en vervolgens werd de dag afgesloten met een drankje.

Dank aan de organisatoren van deze zeer geslaagde bijeenkomst en ik blijf het zeggen: *Wie er niet was heeft iets gemist.*

Afb. 11 t/m 14: Een impressie van de collectie: respectievelijk de Bossche stadskan, drinkkan uit Bergen op Zoom of Breda met teljoor, kruik met twee brandewijnkommen, een eikenhouten kastje

Een eigenzinnig verzamelaar Karel Azijnman 1876 - 1936

Een eigenzinnig verzamelaar

Karel Azijnman 1876 - 1936

Karel Azijnman werd geboren op 19 april 1876, als enige zoon van de bekende Bossche sigaren-fabrikant Mauritz Azijnman (afb. 1). Als diens mogelijk opvolger werd hij op vijftienjarige leeftijd naar Bremen gezonden voor een speciale opleiding in de tabakbranche. Hij voltooide in vijf jaar deze opleiding, maar hij bleek niet voor het bedrijfsleven in de wieg gelegd. Hij kreeg van zijn vader zelfs een toelage op voorwaarde dat hij zich nooit met het bedrijf zou gaan bemoeien. Voortaan kon hij zich nu overgeven aan zijn passie: kunst, muziek en reizen. Tijdens zijn reizen ontstond ook de passie voor verzamelen.

Afb. 1: Sigarenfabriek van Mauritz Azijnman
Hoek Havensingel - Halvemaanstraat

Rond 1911 kocht Azijnman - toen 35 - aan de Verwersstraat 87 een eigen woning. Hij bekleedde tal van maatschappelijke functies, zoals eerste penningmeester van de Noordbrabantse afdeling van de Nederlandse Zionistenbond, mede door hem in 1907 opgericht. Ook was hij betrokken bij het Stedelijk Orkest, was voorzitter van Tomech Dallim, een stichting voor Israëlitische armenzorg en verdiepte hij zich intensief in de historie van de Bossche Joodse gemeente. Azijnman was bestuurslid en later vicevoorzitter van de Bossche Kunstkring en organiseerde een aantal tentoonstellingen.

Het jaar 1925 was zeer gedenkwaardig voor Karel Azijnman. In dat jaar werd de voormalige Sint-Jacobskerk aan de Bethaniëstraat ingericht als

Afb. 2: Sint Jacobskerk aan de Bethaniëstraat

nieuw onderkomen voor de Bossche bibliotheek en museumcollectie (afb. 2). De naam werd: Centraal Noordbrabantsch Museum. In 1926 werd hij penningmeester van het nieuwe bestuur en onbezoldigd conservator van de collecties. Die functie bekleedde hij tot aan zijn dood.

Zijn samenwerking met voorzitter Jhr. Mr. A. van Sasse van Ysselst leidde tot regelmatige tentoonstellingen en begonnen zij aan een actief verzamelbeleid. Zij droegen beiden uit eigen middelen bij aan de verrijking van de collecties en wisten anderen ook daartoe te zetten.

Het jaar 1927 was belangrijk omdat de Vereniging van Vrienden van het Provinciaal Genootschap werd opgericht, mede door het initiatief van Azijnman. Een veertigtal personen stelde zich ten doel elk jaar een hedendaags kunstwerk aan het museum aan te bieden. Tot de leden behoorden o.a. Van Rijckevorsel, Van Lanschot, Philips en De Gruyter. De keuze voor een moderne afdeling kwam van Azijnman. Over hem werd eens gezegd: *Laat den Heer Azijnman niet uit het bestuur treden, hij is een locomotief; als die ergens voor wordt gespannen trekt hij de hele zaak vooruit!*

Het verzamelen zat hem in het bloed. Zijn vader bezat al een flinke collectie antiek die bestond uit meubels, porselein en groot en klein zilver. Karel Azijnman had een voorkeur voor Brabantse schilders, antieke meubelen, judaïca, koperen en vooral tinnen gebruiksvoorwerpen (afb. 3). Een groot gedeelte van zijn tincollectie schonk hij in 1935 aan het museum, tezamen met de documentatie en de judaïca. Zijn erfgenamen schonken nadien, de wens volgend van Azijnman, de koperen kandelaars, de vijzels, de zilveren penningen en de zilveren en messing pijpenwroeters. Een andere passie was het verzamelen van boeken.

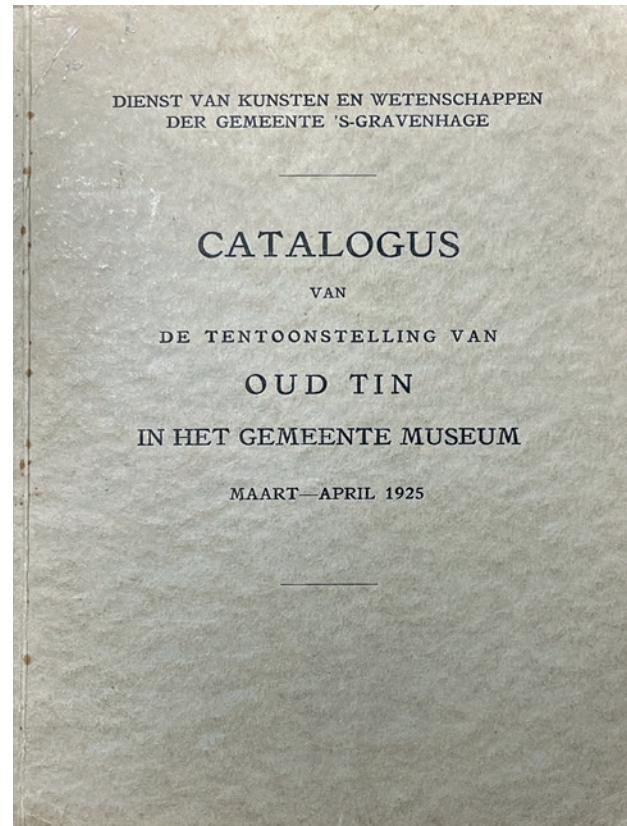
Maar het verzamelen van tin had nog een ander gevolg: zijn studie van de Nederlandse tinnegieters en hun merken. Hij had een groot alfabetisch register waarin hij de merken noteerde. Ook archiefgegevens

werden bijeengebracht, vooral met betrekking tot Den Bosch en Nijmegen. Hij had veel contacten met musea, maar ook met buitenlandse tinverzamelaars als R.M. Vetter en E. Hintze. Ook was er geregeld contact met A.J.G. Verster. Hij publiceerde diverse artikelen, onder andere over de tinnen kannen van de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap en over Nijmeegse gildekannen. Het was de bedoeling dat uiteindelijk een tinboek zou worden uitgeven. Maar in 1916 liet hij in het tijdschrift *Oude Kunst* weten hiervan af te zien. Het kwam hem namelijk ter ore dat een ambtenaar van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag - Mr. H.C. Gallois - ook bezig was met hetzelfde onderwerp. Grootmoedig heeft Karel Azijnman al zijn verzamelde gegevens overgedragen aan Gallois. Maar in 1921 was er nog steeds geen tinboek van Gallois, wat Azijnman noopte om daar commentaar op te geven.

Afb. 3: Karel Azijnman in zijn woonkamer

Een eigenzinnig verzamelaar Karel Azijnman 1876 - 1936

Afb. 4: Catalogus van de tentoonstelling Oud Tin

Vier jaar later organiseert Gallois de eerste tintentoonstelling ooit in Nederland gehouden en wel in het Haagse Gemeentemuseum. Een catalogus - zonder foto's - werd ter gelegenheid hiervan uitgegeven, geschreven door Gallois (afb. 4). Karel Azijnman zond ook enige stukken in, maar dat bleef beperkt tot de Nijmeegse gildekan van het Cramers Gilde, een zeventiende-eeuwse brandewijnkom en een vroeg zestiende-eeuwse kan.

Azijnman zou de eerste publicist over Nederlands tin zijn geweest indien hij zijn documenten niet had afgestaan aan Gallois. In 1924 verscheen *Oud Tin* door A.J.G. Verster, dat in 1928 zijn tweede druk kent. Het boek van Gallois is helaas nooit verschenen. Dit tot ongenoegen van Azijnman. Hij maakt op 16 februari 1935 hierover een aantekening: *Deze notities heb ik gemaakt naar aanleiding van een verzoek tot mij gericht om een werk te schrijven over de Nederlandsche tingieters, door den heer Frederiks, directeur van de Gevangen Poort in Den Haag. Ik heb dit gestaakt ten behoeve van Mr. H.C. Gallois, onder-*

directeur van het Stedelijk Museum in Den Haag, die zoo als mijn eenigen tijd later bleek eenzelfde doel nastreefde. Zijn belofte dit werk te schrijven heeft hij echter tot op heden 16 februari 1935 niet ingelost, Karel Azijnman.

Karel Azijnman kan gekarakteriseerd worden als een man met grote gaven, maar ook als iemand met een moeilijk karakter en de nodige vreemde trekjes. Hij overlijdt op 24 juni 1936 en is begraven op de Joodse begraafplaats in Vught. Op zijn grafsteen staat: Hakol Howel - Alles is ijdelheid¹.

We kwamen als eens bij elkaar in het Noordbrabants Museum en wel op 1 april 1995 (afb. 5). Toen kregen we een selectie van zo'n dertig stuks tin te zien, waaronder twee Nijmeegse gildekannen, een gildebokaal, een Bossche stadskan, een teljoor met inscriptie en een Jan Steenkan.

Afb. 5
De overzichtscatalogus collectie Azijnman

Een kleine selectie uit de collectie van het Noordbrabants Museum

Afb. 6a en 6b
Teljoor - Den Bosch

Tekst achterzijde:

Die weduwe verspondt Die woent toestherhoudt Bij haeren tzerk ut roudt Zij was die 35 oudt hij en kost haer niet verwormen Daar om mocht hij niet lighe in haer ernen Arhermen X Otterken.

Gemerkt aan de voorzijde: gietersinitiaal H en gekroonde roos zonder gietersinitialen.

Aan de achterzijde: stadsmerk van Den Bosch met links gietersinitiaal H en rechts een schenkan.

Periode: 1500 - 1530

Diameter: 21,0 cm

Vindplaats: Slot Well, Bommelerwaard

Inv. nr: 11837

Literatuur:

Beekhuizen, J.F.H.H. - De schoonheid van het oude Tin, Den Bosch 1998, blz. 35, nr. 32 (rechts).

Kooyman, T. - De Bossche tinnegieter en zijn tin, een overzicht, Den Bosch 2014, blz. 120 en 121.

Een kleine selectie uit de collectie van het Noordbrabants Museum

Afb. 7a en 7b
Drinkkan - Bergen op Zoom of Breda

Verticale gietnaad. Vrijwel plat deksel. Eenkakig scharnier met duimrust in de vorm van twee bolletjes. Handvat met bolle binnenkant. Meerdere huismerken op het deksel.

Gemerkt: stadsmerk van Bergen op Zoom of Breda met gietersinitialen PS voor meester PS.

Periode: 1500 - 1600
Hoogte voet: 23,0 cm
Diameter voet: 11,3 cm
Vindplaats: opgebaggerd in Dordrecht
Inv. nr: 09292

Literatuur:
Catalogus - Een eigenzinnig verzamelaar, Karel Azijnman (1876 - 1936), Den Bosch 1989, blz. 35, nr. 17.

Afb. 8
Gildekan - zakkendragersgilde, Nijmegen

Horizontale gietnaad. Schildje ontbreekt. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust. Torentje op het deksel. Op het deksel de initialen W.V.D.P. Rond de brede kraag: DIE MYN BENYT OF VAN DE MYNE DIE GAAT NA HUYS BEZIET DE ZYNE VINT HY DAAR ALLES EVEN NET DAN KOOMT MYN ZEGT WAT MYN LET. In de hals, onder een profielrand: LAAT HAATERS HATE EN NYDERS NYDE DAT GOD MY GUNT DAT MOET ZY LYDE. Op de buik een latere graving met schrijffletters: Anno 1809 met de voorstelling betreffende het graanwegers- of zakkendragersgilde. In 1809 door het gemeentebestuur van Den Bosch geschonken aan Willem van der Pas, korenmeter, bij gelegenheid van zijn huwelijk.

Gemerkt: gekroonde roos met gietersinitialen IP voor Jacobus Peeters, werkzaam tussen omstreeks 1683 en 1717.

Periode: omstreeks 1700
Hoogte: 26,4 cm
Diameter bodem: 12,5 cm
Inv. nr: 07844

Literatuur:
Dubbe, B. - De Koperen en Tinnen 'Ampts-kannen' van de Nijmeegse gilden, in: Antiek, 9de jaargang, januari 1975, no. 6, Lochem 1975, blz. 623, nr. afb. 56 en blz. 597, afb. 24.

Literatuur merk:
Dubbe, B. - De Koperen en Tinnen 'Ampts-kannen' van de Nijmeegse gilden, in: Antiek, 9de jaargang, januari 1975, no. 6, Lochem 1975, blz. 628, fig. 14.
Dubbe, B. e.a. - Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken, Amsterdam 2009, blz. 294, nr. 2570.

Een kleine selectie uit de collectie van het Noordbrabants Museum

Afb. 9a, 9b en 9c
Gildekan - kramersgilde, Nijmegen

Horizontale gietnaad.
Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.
Torentje op het deksel.
In de graving gedateerd 1693. Graving op de kraag
CRAMERS GILT tussen twee bloemtakken. Op de buik
ter weerszijden van het medaillon ANNO 1693. Het
gegoten medaillon toont een wapenschild waarin een
gegraveerd vrouwenfiguur. In haar rechterhand een
balans, in haar linkerhand een maatstok - ellemaat.

Gemerkt: gekroonde roos met gietersinitialen IP
voor Jacobus Peeters, werkzaam tussen
omstreeks 1683 en 1717.

Periode: 4e kwart 17e eeuw
Hoogte: 25,1 cm
Diameter voet: 10,7 cm
Inv. nr: 09272

Literatuur:
Dubbe, B. - De Koperen en Tinnen 'Ampts-kannen'
van de Nijmeegse gilden, in: Antiek, 9de jaargang,
januari 1975, no. 6, Lochem 1975, blz. 614, afb. 44.
Catalogus - Een eigenzinnig verzamelaar, Karel
Azijnman (1876 - 1936), Den Bosch 1989, blz. 36, nr. 24.

Literatuur merk:
Dubbe, B. - De Koperen en Tinnen 'Ampts-kannen'
van de Nijmeegse gilden, in: Antiek, 9de jaargang,
januari 1975, no. 6, Lochem 1975, blz. 628, fig. 14.
Dubbe, B. e.a. - Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken,
Amsterdam 2009, blz. 294, nr. 2570.

In De Koperen en Tinnen 'Ampts-kannen' van de
Nijmeegse gilden zijn in totaal zes kannen van het
cramersgilde genoemd met het jaartal 1693². Vijf
exemplaren zijn vervaardigd door Jacobus Peeters,
terwijl het zesde exemplaar is gemerkt Matthijs van
Ooyen (geboren 1679). In 1691 leerling van Jacobus
Peters. Gehuwd in 1708. Overleden 1728. Werkzaam
tussen omstreeks 1708 en 1728.

Aangezien de kan voorzien is van het jaartal 1693
zal hij al voor die tijd - waarschijnlijk als leerling -
deze kan vervaardigd hebben.
Een zevende exemplaar is afgebeeld in *Pewter
Ware 51, Works of Art, april 2022* en is eveneens
gemerkt door Jacob Peeters³.

In Nijmegen bestond de verplichting om een kan
te laten maken wanneer men als meester in het
gilde werd opgenomen. Er werden twee
verenigingen formeel gilden genoemd: het
Schippersgilde en het Kramersgilde. De andere
werden als *ampten* of *ambachten* aangeduid. In de
tijd dat deze kannen werden gebruikt noemden
men ze *amptskannen*, *amptswijnkannen* of
ampt-tuijten.

Het is opvallend dat alle tot op heden bekende
kannen van het Kramersgilde het jaartal 1693
dragen en dat alleen de schrijfwijze van het gilde
verschilt: CRAMERS GILT, CRAMER GILT OF
CRAMER GELT.
Karel Azijnman schrijft in het blad *Oude Kunst* een
artikel over deze gildekan in het Noordbrabants
Museum⁴. Hij veronderstelt dat deze kan deel
uitmaakte van de bezittingen van het Bossche
Kramersgilde. De kan werd begin negentiende
eeuw
in Den Bosch *onder het oud tin ten verkoope
aangeboden. Weinig heeft het gescheeld of dit
interessante overblijfsel uit het verleden was den
smeltkroes ingegaan*.

Hij gaat verder met de tekst: *de kan maakt in zijn
strengen eenvoud en schoone lijnen een
monumentale indruk*.
Hij besluit het artikel over deze kan en twee
zilveren bekers van het Kramers Gilde met een
versje op een van de zilveren bekers:
*Laet van mijn randt U gragen mondt
Of maeckt mij leeg tot in den grond
En vult U buyck magh en aders
Dit willen al mijn seven vaders*.

Een kleine selectie uit de collectie van het Noordbrabants Museum

Afb. 10a en 10b
Tuytkan, pypkan, maatkan - Jan Steenkan, Den Bosch

Horizontale gietnaad.
Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.
Klepje op het deksel eveneens met tweekakig scharnier en haakvormige duimrust.

Op het deksel graving in de vorm van een wapen: in twee samengebonden takken een gekroond schild, waaronder nog eens twee bloemtakken. Het schild is gedeeld: links drie schuine balken, rechts in de bovenhelft drie kogels en in de beneden helft een koeienkop. Op het handvat een ijkmerk 06 (1706?) en in de hals ijkmeestermerk CE onder een lelie, en het ijkmerk 9 (1709?). Aan de binnenkant van de hals is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht.

Gemerkt: gekroonde roos met in het hart van de roos de letter F voor Fijntin en in de band van de kroon gietersinitialen IC voor Jaspar Cras, in 1671 en 1674 keurmeester. Hij woonde in de Kerkstraat naast de voormalige Latijnse School. Hij leverde tin aan het Groot Gasthuis in de periode 1709 - 1711.

Periode: 4e kwart 17e eeuw
Hoogte: 17,1 cm
Diameter voet: 8,0 cm
Inv. nr: 01769

Literatuur:
Kooyman, T. - De Bossche tinnegieter en zijn tin, een overzicht, Den Bosch 2014, blz. 117.

Literatuur merk:
Dubbe, B. e.a. - Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken, Amsterdam 2009, blz. 242, nr. 1458 en 1458-2.

Het is waarschijnlijk de eerst bekende Jan Steenkan van onder de grote rivieren. De afmetingen en vormgeving doen veel denken aan de Jan Steenkan die we kennen uit Antwerpen. Toen we met de Nederlandse TinVereniging op 1 april 1995 in het Noordbrabants Museum te gast waren toonde de heer Vermet - toenmalig conservator - ons al een aantal tinnen voorwerpen uit de collectie, waaronder deze Jan Steenkan. In het verslag in *De Tinkoerier* werd er melding van gemaakt dat deze Jan Steenkan - weinig voorkomend klein model - wel de nodige restauratie behoefde: *de heer Beekhuizen biedt spontaan aan deze restauratie voor zijn kosten te laten uitvoeren door de heer Van Rijn*. Dat was ook wel nodig.

Afb. 11a en 11b
Tuytkannetje - pypkannetje, Schapenkannetje

Type 2.
Horizontale gietnaad.
Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.

Gemerkt aan de binnenkant van het deksel: gekroonde roos met gietersinitialen MB voor meester MB.

Periode: 17e eeuw
Hoogte: 12,4 cm
Breedte: 13,4 cm
Diameter voet 6,5 cm
Inv. nr: 09297

Literatuur:
Catalogus - Een eigennuttig verzamelaar, Karel Azijnman (1876 - 1936), Den Bosch 1989, blz. 35, nr. 20.

Literatuur merk:
Dubbe, B. e.a. - Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken, Amsterdam 2009, blz. 429, nr. 8388.

In *Pewter Ware 55* worden aan de hand van een schapenkannetje de drie types verklaard:
Type 1: tuitje en handvat ineen
Type 2: tuitje en handvat in een hoek van negentig graden
Type 3: tuitje en handvat in elkaars verlengde

Type 1 is het meest zeldzame, dan type 2 en daarna type 3.

Een kleine selectie uit de collectie van het Noordbrabants Museum

Afb. 12
Maatkan - *Quarte kan*, Duitsland - Nederland

Horizontale gietnaad.
Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.
Op het deksel ingeslagen eigenaarsinitialen GW. Op het handvat ingeslagen maataanduiding *1/2 Quart*.
Op de rand onder het deksel ingeslagen ijkmerk in de vorm van een adelaartje.

Gemerkt in het medaillon op het deksel: gekroonde roos met gietersinitialen BR voor meester BR.

Periode: 18e eeuw (in de catalogus 1675 - 1700)
Hoogte: 18,7 cm
Diameter voet 8,8 cm
Inv. nr: 09339

Literatuur:
Catalogus - Een eigenzinnig verzamelaar, Karel Azijnman (1876 - 1936),
Den Bosch 1989, blz. 36, nr. 23.

Afb. 13a, 13b en 13c

In de collectie van een Nederlandse verzamelaar zit een dergelijk kannetje.
Gemerkt in het medaillon met de gekroonde roos en waarschijnlijk ook de gietersinitialen BR.
Op het handvat ingeslagen *1/2 Quart*.
Het is mogelijk een kopie vanwege o.a. de nattelapafdruk van duimrust en deksel.
De grote hoeveelheid putjes geeft eveneens stof tot nadenken.
Ook het totaal ontbreken van draairingen is vreemd.

Een kleine selectie uit de collectie van het Noordbrabants Museum

Afb. 14
Gegraveerde avondmaalsbeker Amsterdam

Voorstelling met scènes uit het Nieuwe Testament met bijschriften:
DE BOOTSCHAP MARIA
DE GEBOORTE CHRISTIS TOT BETTELEM
DE 3 CONINGE
DE VLUCHT NA EGIPT
PEETERIS VERLOOCGEHIN
IUDAS ONTFANGT DE ZO PENNINGE EN VERRAET
CHRISTIS MET EEN KUS
IUDAS VERHANG ZIJN ZELVER
DE PASSIE: Christus aan het kruis, waarboven IHS
DE VROUW KOMT TOT HET GRAF
CHRISTUS VERSCHINT BY SYN DESYPELEN
T LAM GODTS

In de binnenzijde van de voet gesigneerd en gedateerd:
CREELIS IACOPSE VAN MARCKE DEN 30 MAEY 1712.

Gemerkt aan de buitenkant van de bodem: gekroonde roos met in de kroon gietersinitialen PP voor Pieter Ploegman, werkzaam voor en na 1688. Adres: Herengracht.

Periode: 4e kwart 17e eeuw/1e kwart 18e eeuw
Hoogte: 17,3 cm
Diameter bovenrand 10,6 cm
Diameter voet 8,7 cm
Inv. nr. 09299

- Tot op heden zijn er acht avondmaalsbekers bekend met deze graving met de namen van verschillende schenkers:
- Nederlands Openlucht Museum: *Geertie Creelis den 2 Maey 17(06)*
 - Nederlands Hervormde Kerk in Akersloot: IHS - Pieter Jacopse Kryne - Grietie Areians - Alebart Jacopse Kryne - *Anno 1711*
 - Particuliere collectie, Engeland (onbekend) - *1711*
 - Collectie H.B. van Wijk: *Trintie Pieters den 5 october 1712*
 - Noordbrabants Museum - Karel Azijnman: *Creelis Jacopse Van Marcke Den 30 Maey 1712*
 - Frans Halsmuseum: *Iacop Pieterse en Grietie Jacobs den 26 Julyus 1712 (inv. nr. 79-798)*
 - Victoria en Albert Museum, Londen - *EXE l x A*
 - Particuliere collectie, Nederland - *Jan Klas en Agie Pieters den 3 junius 17*

Van de acht bekens zijn er zes gemerkt met de gekroonde roos en de gietersinitialen PP en één met de gekroonde roos met gietersinitialen H(l). Een exemplaar, uit Akersloot, is gemerkt met de gekroonde roos en de gietersinitialen BA. Het exemplaar uit Akersloot is al 300 jaar in het bezit en in gebruik van de Nederlandse Hervormde Kerk, aldaar.

Met een buriijn of radeerwiel is de graving in zigzaglijntjes aangebracht. Hierdoor wordt de voorstelling voller en komt beter naar voren. Soms werden ze aangebracht door de tinnegieter zelf, maar ook door bekwame graveurs.

Het is moeilijk vast te stellen wie de graving op deze bekens heeft gedaan. Was het de tinnegieter zelf of bestelde de schenkers een ongegraveerde beker bij een tinnegieter en lieten zij de graving over aan een specialist. Het heeft er alle schijn van dat alle bekens - met uitzondering van de beker van het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem - gegraveerd zijn door een en dezelfde persoon. De voorstellingen zijn op enkele details na identiek.

De tekst is hier en daar anders geschreven zoals bijvoorbeeld *Bettelhem* en *Betlem*. Alleen de beker uit het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem heeft geen tekst onder de voorstellingen. In het artikel van H.B. van Wijk veronderstelt B. Dubbe dat de bekens door verschillende graveurs, naar hetzelfde voorbeeld, zijn vervaardigd. Dit is zeker het geval als de beker uit het NOM en de andere bekens vergeleken worden. De beker uit de collectie van het NOM mist niet alleen de tekst, maar ook de laatste voorstelling van het Lam Gods. Met andere woorden de zes bekende avondmaalsbekens met jaartal 1712 zijn mogelijk van een en dezelfde graveur. Die uit het NOM is waarschijnlijk door een andere graveur uitgevoerd.

Deze bekens werden gebruikt bij de protestante eredienst en kwamen ook in zilver voor.

Een kleine selectie uit de collectie van het Noordbrabants Museum

Afb. 15a
Maatkan, Brabantse kan - Antwerpse kan

Horizontale gietnaad.
Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.
Op het deksel ingeslagen eigenaarsinitialen PVH en P en Romeins cijfer V.
Aan de binnenkant van de hals is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht.

Gemerkt op het handvat: stadsmerk van Antwerpen.

Periode: 1600 - 1700
Hoogte: 22,5 cm
Diameter voet: 12,0 cm
Inv. nr: 09296

Literatuur:
Catalogus - Een eigenzinnig verzamelaar,
Karel Azijnman (1876 - 1936), Den Bosch 1989,
blz. 35, nr. 18.

De Antwerpse kan of Jordaenskan is - naar mijn mening - de mooiste en meest zeldzame kan van Vlaanderen. Hij kwam al vóór 1600 in gebruik, getuige het schilderij *Losgeslagen gezelschap* van Jan Sanders, alias van Hemessen (Hemiksen 1500/1504 Haarlem? - 1566)⁷. Jan Sanders was van omstreeks 1519 tot 1555 werkzaam in Antwerpen (afb. 16b).

Afb. 15b
Jan Sanders - Losgeslagen gezelschap

Afb. 15c
Jacob Jordaens - De koning drinkt

In de catalogus *TIN IX* van het Vleeshuis - Oudheidkundige Musea Stad Antwerpen - staat een Brabantse kan beschreven die *Jordaenskan* wordt genoemd⁸. Die naam is de kan niet zomaar gegeven: op *De koning drinkt* (1638) schilderde Jacob Jordaens (1593 - Antwerpen - 1678) een zeer vergelijkbaar exemplaar (afb. 16c)⁹. Op *Man met de rode baret*, uit de collectie van het John Selbachmuseum te Maaseik, toegeschreven aan David Teniers I (1582 - Antwerpen - 1649), is ook duidelijk een Antwerpse kan te zien (afb. 16d)¹⁰. Het is waarschijnlijk toeval dat dit type kan naar Jordaens genoemd is. Maar aan deze kan is duidelijk de naam van een schilder te verbinden. Dit in tegenstelling tot de Rembrandtkan die niet voorkomt op schilderijen van Rembrandt. Ook de Jan Steenkan is niet alleen door Jan Steen afgebeeld, maar door heel veel zeventiende-eeuwse schilders. In het artikel over *Tinnen flapkannen* in het Museum Vleeshuis in Antwerpen wordt de naam Jordaenskan niet gebezigd. Daar is sprake van een *kloeke kan van het Brabants-Kempisch type*¹¹. De inhoud van deze kannen komt overeen met de Oud-Hollandse maat, pot of halve stoop genaamd. De pot vertegenwoordigde in Antwerpen volgens Kesteloot het 120ste gedeelte van een ton bier, of twee pinten (ongeveer 1/3 liter)¹². Kesteloot

Afb. 15d
David Teniers - Man met de rode baret

- twee exemplaren in het Museum te Brecht (Prov. Antwerpen).
- vier exemplaren in privébezit in België, waarvan één exemplaar gemerkt met het Antwerpse handje.
- twee exemplaren in privébezit in Nederland. Inmiddels zijn er nog drie bekend: twee in een Belgische en één in een Nederlandse verzameling.

wijst erop dat de kannen ook lijken op die uit Noord-Duitsland, de zogenaamde Hanzekannen¹³. Daar zit zeker een kern van waarheid in. De vorm zou afgeleid kunnen zijn van deze kannen uit de vijftiende eeuw. De voet, het bolle kanlichaam en de hals met daarop een hartvormig deksel zijn karakteristiek voor de Antwerpse kan. Het deksel van de Hanzekan is daarentegen afwijkend, en in bijna alle gevallen rond.

Antwerpen kende een levendige handel met de Hanzesteden. Zowel over zee, met aanlegplaatsen als Stavoren en Dordrecht, als over land. Daarin speelden de plaatsen Hoogstraaten, Tilburg, Den Bosch, Nijmegen, Zutphen, Deventer, Alhorn, Bremen en Hamburg een belangrijke rol. Een connectie met de Hanzekan is daarom allesbehalve vreemd. In 1941 zijn er volgens Kesteloot twaalf Brabantse kannen bekend¹⁴:

- twee in het voormalige Museum 'Vleeshuis', waarvan één gemerkt met het Antwerps handje en een ander exemplaar met de Antwerpse burcht¹⁵.
- een exemplaar in het toenmalig Oudheidkundig Museum te Den Bosch, gemerkt met het stadsmerk van Antwerpen¹⁶.
- een exemplaar met jaartal 1630 in het Victoria & Albert Museum te Londen.

Afb. 15a
Brabantse kan

Een kleine selectie uit de collectie van het Noordbrabants Museum

Afb. 16a en 16b
Chanoeka- of Maccabeeënlamp, Amsterdam

Lodewijk XV-stijl. Het afneembare bakje - de sjammasj - is origineel.
Het bakje met de acht lichtjes is eveneens afneembaar.

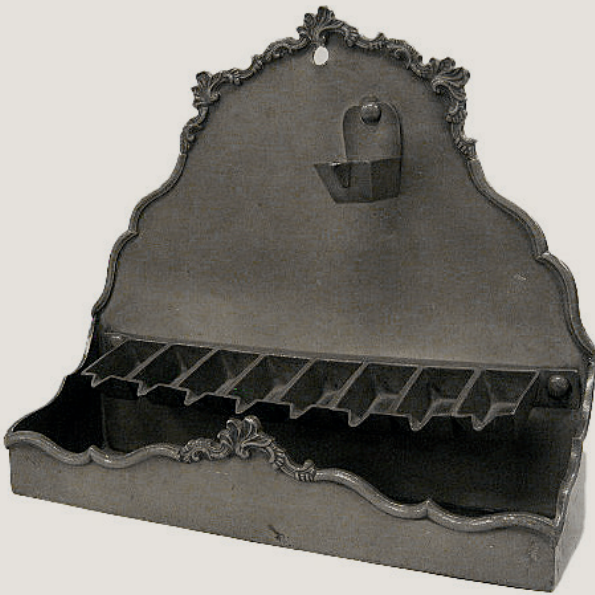
Gemerkt: kwaliteitsmerk FYN ENGELS TIN, gekroonde X met viermerk en gietersinitialen JCM voor J.C. Mulder I, Amsterdam, geboren 25 januari 1811. Hij was getrouwd met Ellen Hanna Hasselman, tinnegieter in Amsterdam.
Kind: Jan Cornelis Mulder II, geboren 16 oktober 1841 (zie ook bladzijde 35).

Periode: 2e kwart 19e eeuw
Lengte: 31,5 cm
Breedte: 9,2 cm
Hoogte: 27,4 cm
Inv. nr: 09365

Literatuur:
Catalogus - Een eigenzinnig verzamelaar, Karel Azijnman (1876 - 1936), Den Bosch 1989, blz. 55, nr. 86 (niet afgebeeld).

Soortgelijke Chanoukalampen kennen we ook van Jan de Koning, Amsterdam, midden achttiende eeuw en meester LJR, Amsterdam, achttiende eeuw.

Juda en zijn mannen bereikten Jeruzalem en na een bloedige strijd overwonnen ze de Grieken. Toen ze echter de Tempel binnenkwamen, zagen ze dat de Grieken alles hadden vernield. De Tempel was verontreinigd. Het was de taak van de hogepriester om de Tempel weer in ere te herstellen.

Het wonder van de olie

De menoralamp die in de Tempel stond was door de Grieken omgegooid en moest weer recht gezet worden. Nadat dit gedaan was, merkten de priesters dat er geen oliekruiken meer waren. Een van hen vond echter nog een klein kruikje, met de juiste verzegeling met daarin nog net genoeg olie om de menora een dag te laten branden. De menora werd aangestoken en de Tempel werd opnieuw ingewijd. De priesters moesten op zoek naar meer ritueel gezuiverde olijfolie om de menora te laten branden, maar konden die niet vinden. De volgende dag was het kruikje opeens weer vol. De dag daarna gebeurde hetzelfde en zo ging het acht dagen lang. Op miraculeuze wijze was de kleine hoeveelheid olie uit het gevonden kruikje dus voldoende voor acht dagen, de tijd die nodig was om nieuwe olie te persen en te zuiveren.

NOTEN

- 1 Alle gegevens zijn ontleend aan: Een eigenzinnige verzamelaar, Karel Azijnman (1876 - 1936, Den Bosch 1989.
- 2 Dubbe, B. - De Koperen en Tinnen 'Ampts-kannen' van de Nijmeegse gilden, in: Antiek, 9de jaargang, januari 1975, no. 6, Lochem 1975.
- 3 Beekhuizen, J.F.H.H. - Pewter Ware 51, Works of Art, april 2022, Amsterdam 2022, blz. 23 t/m 26.
- 4 Azijnman, K. - Een oude gildekan, in: Oude Kunst, blz. 434. Geen jaartal bekend.
- 5 Kooyman, T. - De Bossche tinnegieter en zijn tin, een overzicht, Den Bosch 2014, blz. 129.
- 6 Beekhuizen, J.F.H.H. - Pewter Ware 55, Works of Art, Kunst aan het Hof, maart 2024, Amsterdam 2024, blz. 46.
- 7 Collectie Staatliche Kunsthalle, Karlsruhe.
- 8 IX TIN - Catalogus Vleeshuis, Oudheidkundige Musea - Stad Antwerpen, Deurne - Antwerpen z.j., blz. 40, nr. 70 en afb. VIII-70 (gemerkt met het handje van Antwerpen met de gietersinitialen IVC voor Jan van Can, Antwerpen, tweede helft 17e eeuw. Volgens Keur van tin uit de havensteden Amsterdam, Antwerpen en Rotterdam, Amsterdam 1979, blz. 312 is Jan van Can in 1637 'inkomeling' tinnegieter, van 1654 tot en met 1675 ouderman tinnegieter. Hij is overleden vóór 1696).
- 9 Collectie Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel.
- 10 Beekhuizen, J.F.H.H. - Tin op schilderijen van het John Selbachmuseum, in: de Tinkoerier, mededelingenblad van de Nederlandse TinVereniging, Jaargang 21, nummer 1, augustus 2013, blz. 15.
- 11 Kesteloot, L. - Tinnen 'flapkannen' in het Museum 'Vleeshuis' te Antwerpen, in: Antwerpen's Oudheidkundige Kring, XVIIe Jaarboek, Antwerpen 1941, blz. 37.
- 12 idem, blz. 37.
- 13 idem, blz. 38.
- 14 idem, blz. 38.
- 15 Collectie Vleeshuis tegenwoordig ondergebracht bij museum MAS, Antwerpen.
- 16 Redactie - Een eigenzinnig verzamelaar, Karel Azijnman (1876 - 1936), Noordbrabants Museum, Den Bosch 1989, blz. 35, nr. 18.

Bladzijde 11: Portret van Karel Azijnman, 1931

Vervaardiger: Theo van Delft (1883-1967)
Techniek: olieverf op doek, 78,6 x 58,7 cm
Het Noordbrabants Museum (inv.nr. 08493)

Bladzijde 13: Karel Azijnman in zijn kamer

Foto omstreeks 1920

Beide foto's zijn overgenomen uit de catalogus: Een eigenzinnig verzamelaar.

Een maatkannetje zonder deksel

's-Gravenhage - Goes

Tekst: Jan Beekhuizen/Ritzo Holtman.
Foto's: Jan Beekhuizen

Het maatkannetje (afb. 1) heeft een horizontale gietnaad, een gebogen handvat met duimrust en een geprofileerde ingesnoerde voetplint. Bijna vlakke bodem.

Op de kraag rechts van het handvat ingeslagen ijkmerk van Goes - weggesleten gans - met initialen IB voor Joh. Berge jr., ijkmeester van de gewichten en natte maten in 1796 (afb. 2). In 1807 wordt hem ontslag verleend en wordt hij opgevolgd door Cornelis van den Volkeren¹. Verder de ijkletters B, D en F, datering onbekend (afb. 3). Het kannetje heeft geen maatpegel en is dus gebruikt als overloopmaat.

Gemerkt aan de buitenkant van de bodem: stadsmerk van 's-Gravenhage - in de vorm van een ooievaar met vis in de snavel - met de gietersinitialen GB voor Gerardus Bolderman, meester van het St. Eloygilde in 1775, werkzaam van 1775 tot omstreeks 1794 (afb. 4).

Periode: 4e kwart 18e eeuw
Hoogte: 11,4 cm
Diameter voet: 7,1 cm
Gewicht leeg: 346 g
Gewicht vol (water): 638 g
Inhoud: 292 ml (halve pint)

De halve pint van Goes is dezelfde als de halve pint (wijn) van 's-Gravenhage. Daar werd ook de pint van 0,6 liter gebruikt voor wijn. Er hoefde niets aan de maat worden gewijzigd om deze in Goes in gebruik te kunnen nemen. In de voormetrische tijd was de remedie voor natte maten vrij groot oftewel: ze hoefden niet exact de vereiste inhoud te bezitten, maar mochten daar een paar procent onder of boven zitten.

Literatuur merk:
B. Dubbe e.a. - Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken, Amsterdam 2009, blz. 189, nr. 144 en 1244-1.

¹ Literatuur: B. Boonman - Oude maten en Gewichten in Zeeland.

Afb. 1

Afb. 2

Afb. 3

Afb. 4

Literatuur inhoud:
J.M. Verhoeff - De oude Nederlandse maten en gewichten, Amsterdam 1983, blz 99 en 126.
G.J.C. Nipper - 18 eeuwen Meten en wegen in de Lage Landen, Zutphen 2004, blz. 303.

Zie ook:
www.lodenblokgewichten.nl, loden gewicht L 897 uit Goes.

Een bijzonder snebkannetje uit Maastricht

Tekst en foto: Jan Beekhuizen

Tijdens opnames van Tussen Kunst en Kitsch - op 27 maart 2023 - in het Nationaal Militair Museum in Soesterberg werd aan het einde van de middag dit kannetje op mijn tafel gezet (afb. 1). Oh, alweer een snebkannetje, waarvan er honderden in omloop zijn, dacht ik in eerste instantie. Tot ik het omdraaide en de merken zag! De vormgeving - vooral de voet - ben ik niet eerder tegengekomen. De vormgeving die het dichtstbij komt is de kan afgebeeld in *Maastrichtse tinnegieters en hun werk* op blz. 94.

De kan is gemerkt aan de buitenkant van de bodem met twee identieke engelmerken met Vrouwe Justitia met rechts daarvan een vijfpuntige ster (afb. 2). De gietersinitialen H.G zijn ook nog duidelijk waar te nemen. Het is het merk van Hendrik Clemens Gadet geboren in Maastricht in 1781. Hij woonde in 1825 in de Brugstraat op nummer 415.

Afb. 2

Deze manier van merken hebben ik ook niet eerder bij een Maastrichts stuk tin aangetroffen. Meestal is het engelmerk vergezeld van de gekroonde roos met de gietersinitialen HG.

Gegevens over Gadet en zijn merken zijn te vinden in o.a.:
• J.F.H.H. Beekhuizen - De schoonheid van het oude Tin, Den Bosch 1998, blz. 66, fig. 86.
• B. Dubbe e.a. - Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken, Amsterdam 2009, blz. 283, nr. 1652.
• J.F.H.H. Beekhuizen - Maastrichtse tinnegieters en hun werk, Amsterdam 2018, blz. 77, nr. 25.

Afb. 1

Maatkannetje - Rotterdam

Tekst en foto's: Jan Beekhuizen

Horizontale gietnaad. Hartvormig deksel! Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust. Gebogen handvat. Vlakke bodem. (Afb. 1)
Op de kraag links van het handvat drie ingeslagen ijkletters in de kraag: I, K en L (Afb. 2). Aan de binnenkant van de kraag is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht (Afb. 3).
Restanten van bodemvondstpatina.

Gemerkt op het handvat: stadsmerk van Rotterdam met KK voor Klein Keur of RK voor Rotterdams Keur en deels weggesleten gietersinitialen (HF)VL voor Hendrick Fransz van Lier, werkzaam omstreeks 1644 tot omstreeks 1668¹. (Afb. 4)

Periode: 2e/3e kwart 17e eeuw
Hoogte: 13,1 cm
Diameter voet: 5,0 cm
Gewicht leeg: 326 g
Gewicht vol: 495 g
Inhoud: 16,9 cl

In de *Tinkoerier* van juli 2020 is in het voorwoord een kannetjes afgebeeld dat eveneens het merk op het handvat heeft van Hendrick Fransz van Lier². Beide kannetjes hebben een hartvormig deksel en een plat gebogen handvat. De totale vormgeving en de draairingen tonen grote overeenkomsten.
Het grote verschil: het kannetje uit de *Tinkoerier* heeft een ossenkop op het deksel. Mogelijk is dit extra ornament aangebracht voor een bepaalde gelegenheid voor een slager of voor een lid van het slagsgilde. De ossenkop is naar grote waarschijnlijkheid zeker authentiek.

In *Keur van tin* wordt op blz. 265 een bijna identiek - alleen de voet is iets anders - kannetje afgebeeld³.

Op het deksel heeft het een serienummer VI en de ijkletters V, M en H. Op de kraag het gekroonde stadswapen van Rotterdam en de ijkletters I en K. Het kannetje is gemerkt aan de buitenkant van de bodem: gekroond stadswapen van Rotterdam met de letters RDK voor Rotterdams Keur. In de kroon onduidelijke gietersinitialen.

Datering: begin 18e eeuw
Hoogte: 15,8 cm
Diameter buik: 8,1 cm

Afb. 1

Afb. 2

Afb. 3

Afb. 4

De ijkletters V, M en H op het deksel lijken mij eerder eigenaarsinitialen, omdat ijkletters op het deksel zeer ongebruikelijk is.

De meest voorkomende vorm van het deksel is rond. Ook de kannen met een snep hebben een rond deksel. Dit kannetje heeft een hartvormig deksel, iets dat weinig voorkomt in Nederland.

Tot op heden kennen we hartvormige deksels in Rotterdam, Maastricht, Zaltbommel en Zwolle. In de *Tinkoerier* van december 2016 staan op blz. 63 twee avondmaalskannen afgebeeld, gemaakt door de Delftse Martinus Buytewegh. Hij was werkzaam van omstreeks 1724 tot omstreeks 1783. Beide kannen hebben ook een hartvormig deksel, hetgeen zeer zeldzaam is voor dit type kan⁴.

1 B. Dubbe e.a. - Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken, Amsterdam 2009, blz. 310, nr. 2298 (geen merk afgebeeld).
2 Jan Beekhuizen - Voorwoord, in: De Tinkoerier, mededelingenblad van de Nederlandse TinVereniging, jaargang 27, nummer 1, juli 2020, blz. 2 en 3, afb. 1 t/m 3.
3 Catalogus - Keur van tin uit de havensteden Amsterdam, Antwerpen en Rotterdam, Amsterdam 1979, blz. 265, nr. 251 en Catalogus - Tin uit de lage landen, Den Haag 1977, nr. 21.
4 J.F.H.H. Beekhuizen - Tin uit de collectie Museum Prinsenhof te Delft, in: De Tinkoerier, mededelingenblad van de Nederlandse TinVereniging, jaargang 24, nummer 2, december 2016, blz. 63.

Bronstijdsmeden haalden tin 4000 kilometer ver

Tekst: Marc Ramge

Het is lang een raadsel geweest waar de smeden rond de Middellandse Zee in de bronstijd hun tin vandaan haalden. Een recente studie uitgevoerd door archeologen heeft onthuld dat tinnen staven die ongeveer 3200 jaar geleden gevonden in het oostelijke Middellandse Zeegebied werden ontdekt, afkomstig waren uit Zuid-Engeland, bijna 4000 kilometer verderop. De ontdekking zal naar verwachting licht werpen op de handelsroutes en netwerken die in de oudheid bestonden.

Tin is een cruciaal onderdeel bij de productie van brons, een legering die een belangrijke rol speelde in oude samenlevingen. De ontdekking van de tinnen staven in Israël riep bij archeologen vragen op over de herkomst van het metaal. De recente studie, uitgevoerd door onderzoekers van het onderzoekscentrum Curt-Engelhorn-Zentrum Archäometrie, heeft antwoorden op deze vragen gegeven. Met behulp van isotopenanalyse konden de onderzoekers vaststellen dat de tinstaven afkomstig waren uit mijnen in Zuid-Engeland. Deze bevinding betwist eerdere aannames dat het tin afkomstig was uit bronnen in de Middellandse Zee of het Midden-Oosten.

De ontdekking is belangrijk omdat het wijst op het bestaan van uitgebreide handelsnetwerken in de oudheid. Er wordt aangenomen dat het tin werd vervoerd via een reeks handelsroutes die Zuid-Engeland met het oostelijke Middellandse Zeegebied

verbond. De studie heeft ook vragen opgeroepen over de omvang van de oude zeevaart en de capaciteiten van oude schepen.

De ontdekking van de oorsprong van de tinnen staven heeft nieuwe wegen geopend voor archeologisch onderzoek. Ze onderzoeken nu de implicaties van deze ontdekking voor het begrip van oude handels- en transportnetwerken. Het onderzoek kan ook inzicht geven in de politieke en economische relaties die enkel in de oudheid bestonden.

Concluderend, de ontdekking van de oorsprong van de tinnen staven die 3200 jaar geleden in het oostelijke Middellandse Zeegebied werden gevonden, is een belangrijke doorbraak voor archeologen. Het heeft eerdere aannames over de bronnen van het metaal ter discussie gesteld en licht geworpen op de handelsnetwerken die in de oudheid bestonden. Deze ontdekking heeft nieuwe wegen voor onderzoek geopend en zal naar verwachting leiden tot meer inzicht in de werking van oude samenlevingen.

Nieuwe gegevens van een bekende Amsterdamse tinnegieter

Tekst: Aart Korstjens

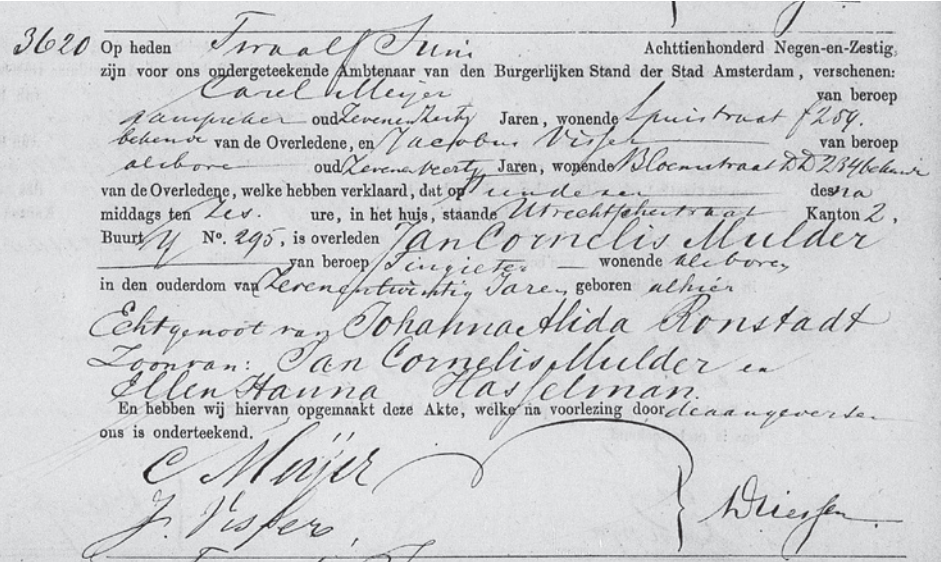
In het Stadsarchief van Amsterdam vonden wij onder andere in het bevolkingsregister enkele gegevens over de tinnegietersfamilie Mulder. (Afb. 1 en 2).

Generatie 1
Cornelis Mulder (omdat hij nog niet in de database stond heeft hij nu nummer 3862 gekregen)
1780 Geboren in Uitdam
1810 Trouwt met Hendrika Bruijs
1811 Vader van Jan Cornelis Mulder (3774)

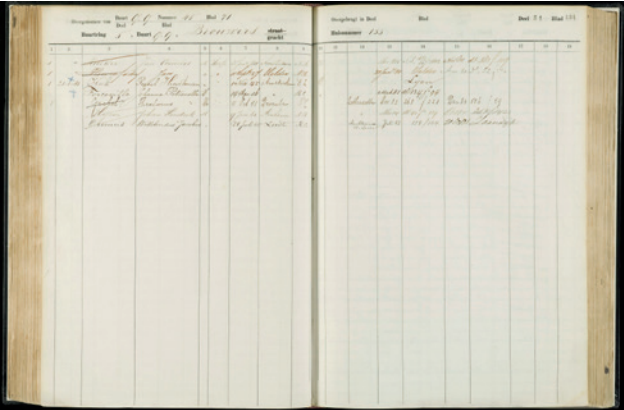
Generatie 2
Jan Cornelis Mulder (3774)
1811 geboren in Amsterdam
1831 Trouwt met Ellen Hanna Hasselman
1841 Vader van Jan Cornelis Mulder (2485)
1854 Meester
1859 Vermeld als tinnegieter
1864 Vermeld als winkelier

Generatie 3
Jan Cornelis Mulder (2485)
1841 Geboren in Amsterdam
1865 Trouwt met Johanna Alida Rondstadt
1869 Overleden op 37-jarige leeftijd op 12 juni (zie akte), woonde toen in de Utrechtsestraat en op de akte vermeld als tinnegieter.

Wie welke merken gebruikte is niet duidelijk (Afb. 3).

Afb. 1: Akte van overlijden

Afb. 2: Bevolkingsregister Amsterdam 1874-1893

Afb. 3: Eén van de merken van J. C. Mulder

Merken van een onbekende Amsterdamse tinnegieter

Tekst en foto's: Jan Beekhuizen

Onlangs kreeg ik een schoteltje aangeboden met merken van een onbekende Amsterdamse tinnegieter (afb. 1). Het heeft een smalle rand. Aan de achterkant vinden we een ovaal merk met een engel met bazuin en palmtak en de gietersinitialen CS. Daaronder een viermerk met in het linker schildje de gedeeltelijk weggesleten gietersinitialen CS, engelmmerkje, klimmende leeuw naar links en in het rechter schildje Vrouwe Fortuna. Daar weer onder de stadsnaam AMSTERDAM (afb. 2).

Op grond van de merken en de vormgeving van het schoteltje plaatsen wij het in de tweede helft van de achttiende eeuw. In NTT zijn geen merken in Amsterdam te vinden met de initialen CS. De enige tinnegieter die er mogelijk aan te verbinden is: Carel Lodewijk Schurffius, werkzaam 1772 tot 1812¹.

Afb. 1

Afb. 2

Maar in zijn merken staan de initialen CLS. Dus zou het een ander merk moeten zijn dat hij naast het bekende merk voerde.

Afmetingen
Diameter: 24,1 cm
Breedte rand: 2,9 cm
Gewicht: 591 g

¹ B. Dubbe e.a. - Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken, Amsterdam 2009, blz. 109, nr. 2829.

Nieuw merk bij bekende tinnegieter

Tekst en foto's: Jan Beekhuizen

In NTT wordt de Amsterdamse tinnegieter Pieter Venendaal vermeld onder nummer 3053 (afb. 1). Zij gegevens: werkzaam voor en na 1691. Afkomstig van Amersfoort. In 1691 burger of poorter geworden. Gehuwd 3 februari 1691.

Volgens de gegevens uit het Gemeente Archief Amsterdam kunnen we eraan toevoegen.

Pieter Venendaal

Hij ging in ondertrouw op 3 februari 1691 met Cornelia de Lange (zie akte). Hij was toen 30 jaar, dus zijn geboorte moet omstreeks 1661 zijn geweest. Ten tijde van de ondertrouw woonde hij op de Nieuwe Zijds Achterburgwal.

Transcriptie tekst ondertrouwinschrijving (afb. 2):

Mans doet goed

... Pieter Venendaal, van Amersfoort, tinnegieter, oud 30 jaren, op de N.Z. Agterburghwal, geassisteert met zijn vader Tomas Venendaal, en Cornelia de Lange, van Haerlem, wedu Johannes Broen, in de Amstelkerkstraet...

In de marge:

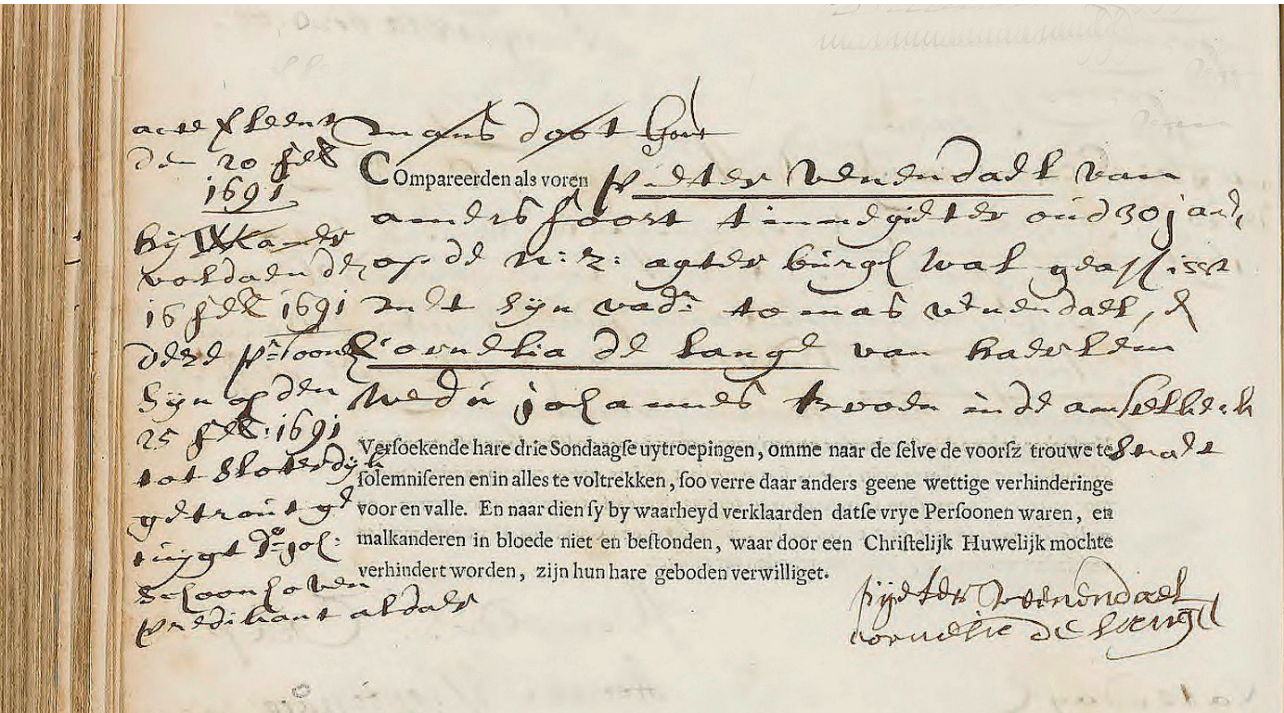
Acte verleent den 20 februari 1691.
Bij wkamer voldaan den 16 februari 1691.
Deze persoonen zijn op den 25 februari 1691 tot Sloterdijk getrouwt getuygt dominee Joh. Schoonhoven, predikant aldaer.

De afgebeelde merken komen voor op een - geprofileerde - breedgerande schotel.

Bron: archiefnummer 5001, inv. nr. 519, blad p. 288.

Afb. 1

Afb. 2

Een zeldzaam verschijnsel

Tekst en foto's: Jan Beekhuizen

De buikkan - uit de achttiende en negentiende eeuw - is in Nederland het meest voorkomend kantype (afb. 1). Een geprofileerde voet met daarboven een bolle buik, overgaand in een brede hals. Het deksel is afgeplat met overslaande rand. Zonder uitzondering een tweekakig scharnier met een haakvormige duimrust. De kannen komen zowel in het groot voor als in een kleiner model. Zij zijn in dezelfde vormgeving gemaakt in o.a. Amsterdam, Delft, en Rotterdam. Ze kunnen alleen aan een bepaalde stad worden toegeschreven vanwege een stadsmerk en niet vanwege de vorm. Als de kan alleen als merk alleen een gekroonde roos heeft, blijft de herkomst gissen.

De kannen werden gebruikt als schenkan, drinkkan of maatkan. Als schenkan kennen we ook de buikkan met sneb, schenktuit (afb. 2). De functie als schenkan en drinkkan is duidelijk, maar wanneer is het een maatkan. Moet de kan - als kenmerk van de maatkan - een pegel of ijkmerken hebben? Nee, ze kunnen ook gebruikt zijn als een zogenaamde overloopmaat (afb. 3).

Afb. 1

Afb. 2

Dan werd de kan tot aan de bovenrand gevuld en was het niet noodzakelijk dat er een maatpegel aangebracht werd. Uit mijn onderzoek is gebleken dat er tot op heden bij het grote type buikkan geen maatpegel is aangetroffen, terwijl dit wel het geval is bij het kleinere type.

Wat is de functie van de pegel? (afb.4)

De pegel diende om de inhoud te bepalen: *Tot hier, dan is de maat vol.* De overheid stelde het gebruik van de pegel verplicht om de consument te vrijwaren van geknoei met de inhoud. En dat gold ook voor de overheid die belasting - accijnzen - inde over bier, wijn en sterke dranken. Daarom werden niet alleen maatkannen met een bepaalde inhoud vervaardigd, maar ook kannen voor huishoudelijk gebruik¹. Al in de veertiende eeuw werden er geijkte maatkannen gebruikt, getuige de keur van 1390: de taper kreeg een flinke boete als hij geen geijkte maten gebruikte².

De plaats van de pegel geeft aan tot waar de kan gevuld moest worden. Meestal tot onder de pegel. De plaats van de pegel bepaalde dat. Bij de vroege kannen zat de pegel meestal enkele centimeters onder de bovenrand. Later bijna zonder uitzondering vlak tegen de bovenrand.

Afb. 3

Om te controleren of de pegel op de juiste plaats was aangebracht, werd er gebruik gemaakt van de zogenaamde pegelstok die alleen bruikbaar was bij één bepaalde grootte van een plaatselijk model. In de loop van de tijd zijn er ook maatkannen gevonden die geen pegel hebben, maar wel geijkt zijn. Dat zijn dus de eerdergenoemde overloopmaten, met name de buikkannetjes van Groningen en Friesland³.

Afb. 4

Niet alleen werd er gebruik gemaakt van pegels, maar ook zijn er maten bekend waar een hoekig stukje uit de kraag is verwijderd⁴. Drie Rotterdamse maten zonder deksel zijn vervaardigd door Jan Pietersz van 't Hoff, geboren in 1609 en overleden in 1669. De ijkletters zijn karakteristiek voor Rotterdam o.a. door het ijkmerk met parelrandje. (afb. 5a, 5b en 5c).

Afb. 5a, 5b en 5c

Een zeldzaam verschijnsel

Tekst en foto's: Jan Beekhuizen

De inhoud werd gecontroleerd door het gebruik van bronzen standaardmaten. Een voorbeeld van een dergelijke bronzen maat is beschreven en afgebeeld in *Tapmaten*⁵ en in *de Tinkoerier* van december 2019⁶. Het betreft een standaardmaat uit 1620 van de stad Franeker (afb. 6).

Afb. 6

De maat heeft ijkjaartallen van 1765 tot en met 1811. Waarom het jaar van vervaardiging 1620 en de ijkjaartallen zover uit elkaar liggen is vooralsnog niet te verklaren. Ook de werkzame periode van een tinnegieter en de ijkjaartallen kunnen soms ver uit elkaar liggen. De Lakenhal in Leiden bezit een aantal standaardmaten (afb. 7a en 7b)⁷, evenals het Groninger museum⁸.

De tinnegieter vervaardigde verschillende groottes vloeistofmaten. Deze mochten bij gebruik voor handelsdoeleinden niet worden verkocht alvorens ze waren geijkt. De ijkmeesters voerde de controles uit. Deze werden van stadswege benoemd en konden het beroep van tinnegieter, koperslager of potgieter uitoefenen⁹.

Ijkmerken werden aangebracht op de kraag, hals of handvat van de kan. Maar ook op het deksel en heel soms aan de buitenkant van de bodem, getuige een tinnen maatkannetje - stuiverskantje - geijkt in Franeker, 1751 - 1761¹⁰. Soms met een stadswapen, een merk van de ijkmeester en verder letters of cijfers, om het jaartal aan te geven.

Afb. 7a

Afb. 7b

Tegen het einde van de achttiende eeuw trad er verval in het handhaven van vele regels. Gedurende de Franse periode - rond 1800 - werd een poging gedaan om het decimale stelsel in te voeren en werden de maatkannen met deksel veelal vervangen door de maten uit het decimale stelsel. Het duurde echter tot 1816 voordat er een wettelijke regeling kwam betreffende de eenvormigheid van maten en gewichten. En pas in 1820 werden de maten en gewichten van het decimale stelsel in de provincie Limburg in gebruik genomen. In 1830 en in 1832 werden de vochtmaten voor resp. de kleinhandel en groothandel ingevoerd¹¹.

Terug naar de buikkannen uit de achttiende en negentiende eeuw. Zoals gezegd is bij het grote type nooit een pegel aangetroffen, laat staan een ijk. Tot op heden is er ook geen enkel exemplaar gevonden met een pegel. De uitzondering is het kleinere type buikkan waarvan ik er in vijftig jaar maar negen heb gevonden met maatpegel, waarvan er op hun beurt maar vijf daadwerkelijk met ijkmerken. Waarom het kleinere type wel voorzien is van pegel en soms ook iken kan ik niet verklaren.

Op de volgende pagina's, Met dank aan Ritzo Holtman, een overzicht van het kleine type buikkan met pegel of ijkmerk dat ik tot op heden heb kunnen vinden.

NOTEN

- ¹ B. Dubbe - Tin en tinnegieters in Nederland, Lochem 1978, blz. 128.
- ² Idem, blz. 129.
- ³ Idem, blz. 131.
- ⁴ Catalogus - Van tin gegoten, uit tin genoten, Amsterdam 2004, blz. 192, nr. 145 en blz. 236 t/m 239, nrs. 202A t/m 202C.
- ⁵ J.F.H.H. Beekhuizen - Tapmaten, Amsterdam 2018, blz. 62 t/m 67.
- ⁶ J.F.H.H. Beekhuizen - Bronzen standaardmaat, Franeker, in: de Tinkoerier, mededelingenblad van de Nederlandse TinVereniging, jaargang 26, nummer 2, december 2029, blz. 108 en 109, afb. 1.
- ⁷ Zie de Tinkoerier, mededelingenblad van de Nederlandse TinVereniging, jaargang 29, nummer 2, december 2022, blz. 57, afb. 3a (een van de acht voormetrische standaardmaten).
- ⁸ J. Westers - Groninger Tinboek, Historie, Tinnegieters en Tinwerk, Groningen/Bedum 2008, blz. 54 en 55.
- ⁹ B. Dubbe - Tin en tinnegieters in Nederland, Lochem 1978, blz. 132.
- ¹⁰ R.J. Holtman - Metrische tinnen inhoudsmaten uit de Noordelijke Nederlanden, in: De Tinkoerier, mededelingenblad van de Nederlandse TinVereniging, jaargang 4, nummer 1, juni 1996, blz. 6.
- ¹¹ B. Dubbe - Tin en tinnegieters in Nederland, Lochem 1978, blz. 134.

Niet gepegeld

Afb. 8a en 8b
Buikkan, Amsterdam

Overloopmaat?
Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.
Aan de binnenkant van het deksel ingekrast - authentiek - jaartal 1741. Aan de buitenkant van de bodem een gegraveerd eigendomsmerk.

Gemerkt aan de binnenkant van het deksel: stadsmerk van Amsterdam met gietersinitialen HDMM waarschijnlijk voor weduwe Harmanus de Melander, werkzaam voor en na 1742. Adres: Prinsengracht en Prinsenstraat. Maakte vaatwerk en instrumenten.

Periode: 2e kwart 18e eeuw
Hoogte: 23,5 cm
Diameter voet: 10,6 cm
Gewicht leeg: 1469 g
Gewicht vol: 3089 g
Inhoud: 1,469 l

Afb. 9a en 9b
Buikkan met sned, Amsterdam

Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.

Gemerkt aan de binnenkant van het deksel: stadsmerk van Amsterdam met niet leesbare gietersinitialen.

Periode: 2e kwart 18e eeuw
Hoogte: 23,1 cm
Diameter voet: 10,7 cm
Gewicht: 1382 g

Gepegeld en/of ijkmerken

Afb. 10a, 10b, 10c en 10d
Buikkan - maatkan, Amsterdam

Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.

Aan de binnenkant van de hals is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht.

Op de hals rechts van het handvat ingeslagen ijkmerken: het stadswapen van Amsterdam met initialen IVO voor ijkmeester Joannes van Oort Dirksz, iker tussen 1800 - 1820. Verder een bootje en de letter X, voor 1813.

Gemerkt aan de binnenkant van het deksel: gekroond stadsmerk van Amsterdam met in de band van de kroon gietersinitialen DFW voor D.F. Wakker, werkzaam na 1750 tot 1e kwart 19e eeuw.

Periode: 4e kwart 18e eeuw/1e kwart 19e eeuw
Hoogte: 20,5 cm
Diameter voet: 10,2 cm
Gewicht: 1186 g
Inhoud: 1,19 l
Benaming: mengel of kruik

In Advertentien, aankondigingen en Verschillende Berigten van Amsterdam, NO. 57 van Vrijdag 6 maart 1812 staat in het hoofdstuk Byvoegsel tot het Advertentie-Blad van Amsterdam het volgende:
J.M. Kleman en Zoon, Mathematische, Physische en Optische Instrument-Makers op den Nieuwendyk No 168, te Amsterdam en D.F. Wakker, Mr. Tinnegieter, op den Haarlemmerdyk No 253, te Amsterdam, maken by deze aan het geëerde Publiek bekend: dat in hunne Fabrieken te bekomen zijn, alle soorten van Kannen tot het Fransche Metrieke stelsel behoorende, als 1. Litre, 2. Demi-Litre, 3. Double-Décilitre, 4. Décilitre, 5. Demi-Décilitre, 6. Double-Centilitre, 7. Centilitre alles tot de civielste prysen; kunnende het Publiek van de juistheid, waarvoor zy lieden staan, verzekerd zyn.

Gepegeld en/of ijkmerken

Afb. 11a, 11b en 11c
Buikkan - maatkan, Amsterdam

Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.
Aan de buitenkant van de bodem gegraveerde eigenaarsinitialen WW.

Aan de binnenkant van de hals is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht.

Op de hals rechts van het handvat ingeslagen ijkmerken: het stadswapen van Amsterdam met initialen IVO voor ijkmeester is Joannes van Oort Dirksz, iker tussen 1800 - 1820. Verder een bootje en de letters V voor 1811 en W voor 1812.

Gemerkt aan de binnenkant van het deksel: stadsmerk van Amsterdam met gietersinitialen AI voor Andries Jildens, geboren 1749, werkzaam van omstreeks 1776 tot 1797. Poorter in 1776, ondertrouw 1777, overleden 1797. Adres: Nieuwendijk.

Periode: 4e kwart 18e eeuw
Hoogte: 17,5 cm
Diameter voet: 8,3 cm
Gewicht: 772 g
Inhoud: 640 ml
Benaming: pint

In het kader van tinnegieter Andries Jildens moet de beschrijving van de Amsterdamse maatkannen in *Van tin gegoten, uit tin genoten* aangepast worden¹. Het stadsmerk van Amsterdam met de gietersinitialen AI is niet van de gieter Adriaan Jansz. Dortmont, maar van Andries Jildens. De ijkletters komen niet overeen met de werkzame periode van Adriaan Jansz., namelijk vierde kwart zeventiende eeuw. Ook het ijkmerk van de ijkmeester met het bootje - Joannes van Oort Dirksz, iker tussen 1800 - 1820 komt niet overeen met de veronderstelde leeftijd van de kannen in het vierde kwart van de zeventiende eeuw.

Afb. 12a, 12b en 12c
Buikkan - maatkan, Deventer

Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.
Twee concentrische cirkel aan de buitenkant van de bodem. Op het deksel gegraveerde eigenaarsinitialen MT en weggesleten eigenaarsinitialen HIV.

Aan de binnenkant van de hals is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht.

Op het handvat ingeslagen ijkmerken: cirkel met boom te midden van de initialen SD voor de Stad Delden en de ijkjaartallen (17)86, (17)90, (17)92 en (18)18.

Gemerkt op het handvat: gekroonde roos met in de band van de kroon gietersinitialen WVV voor Willem van Wijhe, geboren 1717, gehuwd 1742, werkzaam omstreeks 1741 tot 1789, overleden 1789. Zijn adres: Assenstraat.

Periode: 2e helft 18e eeuw
Hoogte: 18,5 cm
Diameter voet: 8,9 cm
Gewicht leeg: 810 g
Gewicht vol: 1602 g
Inhoud: 792 ml

Afb. 14a, 14b en 14c
Buikkan - maatkan, Deventer

Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.
Op het deksel gegraveerde eigenaarsinitialen SR.

Aan de binnenkant van de hals is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht.

Op het handvat ingeslagen ijkjaartallen, o.a. 20, 04 en 95 (met cijfer door de vijf).

Gemerkt op het handvat: gekroonde roos met jaartal 1756 in de kroon en in de band van de kroon
gietersinitialen AS voor Albartus Stokking, geboren 1730, meester omstreeks 1756, werkzaam 1756 tot 1795, overleden 1795.

Periode: 2e helft 18e eeuw
Hoogte: 18,0 cm
Diameter voet: 8,6 cm
Gewicht leeg: 816 g
Gewicht vol: 1616 g
Inhoud: 800 ml

Afb. 14a, 14b en 14c
Buikkan - maatkan, Deventer

Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.

Op de kraag ingeslagen ijkjaartal 1808.

Gemerkt op het handvat: gekroonde roos met in de band van de kroon gietersinitialen BDH voor Berend Derk Helderma, werkzaam van omstreeks 1792 tot omstreeks 1828, overleden 1828. Zijn werkplaats bevond zich in de Engestraat.

Periode: 4e kwart 18e eeuw/1e kwart 19e eeuw
Hoogte: 17,4 cm
Diameter voet: 8,8 cm
Gewicht leeg: 760 g
Gewicht vol: 1550 g
Inhoud: 790 ml

Geen maatpegel, maar wel een ingeslagen ijkjaartal.

Gepegeld en/of ijkmerken

Afb. 15a, 15b en 15c
Buikkan - maatkan, Deventer

Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.
Op het deksel gegraveerde eigenaarsinitialen IHM en cijfer II.

Aan de binnenkant boven aan de hals is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht.

Gemerkt op het handvat: gekroonde roos met in de kroon het jaartal 1756 en in de band van de kroon gietersinitialen AS voor Albartus Stokkink, Deventer, geboren 1730, meester omstreeks 1756, werkzaam 1756 - 1795, overleden 1795.

Periode: 2e helft 18e eeuw
Hoogte: 18,9 cm
Diameter voet: 8,9 cm
Gewicht: 813 g²

Afb. 16a en 16b
Buikkan - maatkan, Zwolle

Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.

Aan de binnenkant van de hals is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht.

Gemerkt aan de binnenkant van het deksel: gekroonde roos met in de band van de kroon gietersinitialen KW voor Klaas Weemhof, Zwolle, gehuwd 1795, werkzaam 1795 - 1841, overleden 1841.

Periode: 4e kwart 18e eeuw
Hoogte: 18,2 cm
Diameter voet: 8,8 cm
Gewicht: 946 g³

Afb. 17a en 17b
Buikkan - maatkan, Zwolle

Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.

Aan de binnenkant van de hals is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht.

Gemerkt aan de binnenkant van het deksel: gekroonde roos met in de band van de kroon gietersinitialen TTS voor Theodorus Thomas Schoorlemmer, Zwolle, gehuwd 1773, werkzaam omstreeks 1773 -1815, overleden 1815. Op 15 januari 1796 wordt hij nog vermeld als ijker van liquide maten.

Periode: 4e kwart 18e eeuw/1e kwart 19e eeuw
Hoogte: 18,3 cm
Diameter voet: 9,3 cm
Gewicht⁴

Afb. 18a, 18b en 18c
Buikkan - maatkan, onbekend

Horizontale gietnaad. Tweekakig scharnier.
Het deksel ontbreekt.

Aan de binnenkant van de hals is rechts van het
handvat een maatpegel aangebracht.

Op het handvat ingeslagen ijkmerk in de vorm van
een boom te midden van de initialen SD voor de Stad
Delden. Verder ingeslagen ijkjaartallen (17)86 en
(17)90.

Gemerkt op het handvat: gekroonde roos met
in de band van de kroon gietersinitialen BV(.).

Periode: 2e helft 18e eeuw
Hoogte: 15,2 cm
Diameter voet: 9,2 cm
Gewicht leeg: 702 g
Gewicht vol: 1488 g
Inhoud: 786 ml

NOTEN

- 1 Catalogus - Van tin gegoten, uit tin genoten, Tentoonstelling ter gelegenheid van het 10-jarig jubileum van de Nederlandse TinVereniging, Amsterdam 2004, blz. 207, nr. 159, blz. 208, nr. 161.
- 2 Het kannetje kon voor dit artikel helaas niet meer nagemeten worden
- 3 Idem.
- 4 Idem.

Via de Vraag- en Antwoordrubriek kregen we de volgende vraag binnen. Het betreft een houten corpus op een met tin gemonteerd kruis met voet. Op de voet staan twee merken:

- de gekroonde roos met de letter F voor Fijntin in het hart en in de band van de kroon de gietersinitialen IG en het engelmerk met deels gesleten gietersnaam Jan Gardenier voor Jan Gardenier, Dordrecht, werkzaam omstreeks 1675 - 1732. Overleden op 9 februari 1732. In 1675 burger of poorter van Dordrecht geworden. Gehuwd in 1692.
- NTT, blz. 162, nr. 1660 en 1660-1/2.

Unieke combinatie van een houten corpus op een tinnen kruis op voet.

Wetenswaardigheden

Brigitte Ramge

Bron: International Tin Association

Quantum-internet dankzij tin?

Een baanbrekend apparaat dat gebruikmaakt van tin-atomen ingebed in diamant opent de weg naar de ontwikkeling van een kwantuminternet, zo stellen onderzoekers van het MIT en de Universiteit van Cambridge.

Het apparaat, gerapporteerd in *Nature Photonics*, bestaat uit een microchiptet gemaakt van diamant waarin een deel van de koolstofatomen is vervangen door tin-atomen. Deze tin-atomen vormen defecten die kunnen fungeren als qubits, de basiseenheden van kwantuminformatie. De onderzoekers toonden aan dat het apparaat kwantuminformatie efficiënt kan overbrengen tussen twee verschillende soorten qubits: elektronisch en nucleair. Elektronische qubits zijn goed in de interactie met licht, wat essentieel is voor het verzenden van kwantum-informatie over lange afstanden. Nucleaire qubits zijn goed in het langdurig opslaan van kwantuminformatie, wat belangrijk is voor het behoud van de samenhang en betrouwbaarheid.

Door deze twee qubits te combineren, hebben de onderzoekers een paradox opgelost die de voortgang van kwantumnetwerken heeft belemmerd: de behoefte aan qubits die zowel sterk gekoppeld zijn aan licht als zwak gekoppeld zijn aan de omgeving.

"Dit is een cruciale stap omdat het de haalbaarheid aantoont van het integreren van elektronische en nucleaire qubits in een microchiptet. Deze integratie komt tegemoet aan de noodzaak om kwantuminformatie over lange afstanden te bewaren en tegelijkertijd een sterke interactie met fotonen te behouden", zegt Dirk Englund, universitair hoofddocent bij MIT en leider van het MIT-team.

Het apparaat zou kunnen worden gebruikt als bouwsteen voor quantum repeaters, tussenstations die quantuminformatie in een quantumnetwerk kunnen manipuleren en vernieuwen. Kwantumnetwerken kunnen veilige communicatie, gedistribueerd computergebruik en verbeterde detectie mogelijk maken.

de Tinkoerier

activiteiten en tarieven

DATA BIJEENKOMSTEN NEDERLANDSE TINVERENIGING

9 november 2024 Heeswijk-Dinther - Kasteel Heeswijk
25 januari 2025 Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden
Opening expositie collectie Henk van Wijk

DATA BIJEENKOMSTEN VLAAMSE TINVERENIGING

27 oktober 2024 Lokeren
23 maart 2025 Lokeren
26 oktober 2025 Lokeren

DATA BIJEENKOMSTEN GEWICHTEN EN MATEN VERZAMELAARSVERENIGING

26 oktober 2024 Harmelen

TARIEVEN NEDERLANDSE TINVERENIGING

Contributie, incl. 2x de Tinkoerier	€ 70,00
Abonnement de Tinkoerier	€ 55,00 (excl. verzendkosten)
Losse nummers	€ 27,50 (excl. verzendkosten)
Oudere gebruikte nummers	€ 10,00 (excl. verzendkosten)
Advertentie in de Tinkoerier	€ 100,00 (hele pagina)

COLOFON

Ontwerp en lay-out Oranje boven, Den Bosch | **Drukwerk** De Koning Repro, Ridderkerk
Beeld voorzijde omslag | De jager, Gabriel Metsu (Leiden 1629 - Amsterdam 1667) Collectie Mauritshuis, Den Haag.

